

Till: Regeringskansliet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
cc: amy.schoning@regeringskansliet.se

Ku2025/00038

Stockholm, 2025-03-27

Dnr: NM2025/86

Nationalmuseums remissvar

Promemoria: Moderna – en ny myndighet för modern konst, arkitektur och design
(Ds 2025:2)

Nationalmuseum avslår remissförslaget med hänvisning till att ett inordnande i Moderna Museet av ArkDes och Statens konstråd förutsätter en annan organisation än den föreslagna samt att den offentliga konsten hanterad av Statens konstråd utgör ett särskilt område väsensskilt från Moderna Museets och ArkDes verksamheter.

Förslagets redovisade risk- och konsekvensanalys ses också som bristfällig där angivna fördelar av en samordning genom ett inordnande i Moderna Museet av ArkDes och Statens konstråd inte bedöms uppväga nackdelarna.

Nationalmuseum avstyrker även utredningens förslag gällande integration av ArkDes bibliotek med NM/MM Konstabibliotek då ytterligare utredning avseende ekonomi, lokaler, bemanning och tillgängliggörande krävs.

Då utredningen förutsätter sammanslagning av Moderna Museet och ArkDes fokuserar detta remissvar huvudsakligen på de delar som rör Statens konstråd och på den föreslagna myndighetens instruktion och struktur.

Nationalmuseum (NM) instämmer med utredningens konstaterande att det idag är ekonomiskt och verksamhetsmässigt krävande för små myndigheter att leva upp till de administrativa krav som ställs på statliga myndigheter och att ett samgående av myndigheter kan stärka den administrativa stödverksamheten, vilket kan skapa en mer effektiv och mindre sårbar organisation (s.15).

Effektivitetsgranskning av myndigheter är alltid bra och i de flesta fall innebär troligen sammanslagning av mindre myndigheter skalfördelar utifrån en förvaltningssynpunkt. Statens servicecenter erbjuder dock sedan flera år tillbaka tjänster som avlastar mindre myndigheter med delar av den administrativa bördan och Försäkringskassan har i uppdrag av regeringen att erbjuda myndigheter samordnad och säker IT-drift för att det fortfarande ska vara möjligt för mindre myndigheter att möta de krav som ställs.

Det är inte självklart att andra synergieffekter än administrativa heller uppnås genom en sammanslagning varför det är nödvändigt med en grundlig undersökning av och förståelse för de utredda myndigheternas arbetssätt samt en vederhäftig risk- och konsekvensanalys.

NM anser att risk- och konsekvensanalysen i frågan om ett inordnande i Moderna Museet av ArkDes och Statens konstråd är bristfällig. Analysen saknar också relevanta jämförelser inte bara med svenska kulturmyndigheter som slagits samman utan även med nordiska museer och motsvarigheter till Statens konstråd. Inte heller kan något av de internationella museer som utredningen tar upp som jämförelser (s. 67) liknas vid den föreslagna myndigheten.

Det vore önskvärt att en så pass genomgripande förändring som utredningen föreslår baseras på en mer solid utredning utan missuppfattningar och att en förändring genomförs med större varsamhet.

Vid analyser av sammanslagning av andra kulturmyndigheter har Statskontoret dessutom konstaterat att det är svårt att se effektiviseringsvinster och att arbetet med att genomföra sammanslagning också är mödosamt ([Myndighetsanalys av Statens historiska museer 2021:8 4.1 och 4.4.2](#)). Statens historiska museer menar att den nya organisationen efter sammanslagningen 2018 först nu börjar falla på plats. Det är viktigt att betona att den kraft som under väldigt många år måste läggas på internt arbete vid en sammanslagning riskerar att gå ut över myndighetens möjligheter att uppfylla sitt publika uppdrag på bästa sätt vilket ytterst drabbar medborgarna.

Statens konstråd

Den offentliga konsten är inte samma sak som fri konst vilket oftast är fokuset för ett konstmuseum. Historiskt sett har den offentliga konsten av den etablerade konstvärlden alltid betraktats som andra rangens konst, mindre värd än den fria konsten och ofta också underordnad arkitekturen.

Arkitekter har under större delen av 1900-talet dikterat den offentliga konstens förutsättningar och omfattning. Under de senaste 20 åren har denna bild förändrats globalt och den offentliga konstens status har stärkts. I Sverige har detta skett inte minst genom Statens konstråds arbete med att skapa förebildliga processer där konstnärer deltar som jämbördig part. Statens konstråd är tack vare detta arbete en högt respekterad myndighet och åtnjuter ett stort förtroende i konstvärlden och internationellt. Därför är Statens konstråds varumärke också starkare nu än kanske någonsin tidigare. Statens konstråd är dessutom en av världens äldsta myndigheter för offentlig konst och har varit en förebild för flera andra länders orientering mot offentlig konst under senare år.

Att lägga ner en myndighet som existerat sedan 1937 och i stället inordna den i en större myndighet på det sätt utredningen föreslår, riskerar att den offentliga konstens identitet, särart och synlighet förloras och att den som konsekvens åter får inta andra plats efter den fria konsten eller blir relegerad till ett stadsplaneringsverktyg eller en stadsgestaltningåtgärd likt arkitektur eller design. (Arkitektbyråer har sedan några år börjat erbjuda projektledning för offentlig konst vilket åter riskerar att placera den offentliga konsten i ett underläge i förhållande till arkitekturen.)

Utredningen pekar på att *"en risk med ett inordnande kan vara att Statens konstråd kan förlora sin identitet, synlighet och särart i en större myndighet. En annan risk kan vara att Statens konstråds verksamhet med konst i offentliga miljöer och samverkan med externa parter nedprioriteras till förmån för museiverksamhet då Statens konstråd, till skillnad från Moderna museet och ArkDes, inte är ett museum."* (s. 63) Riskerna analyseras däremot inte vidare och det är anmärkningsvärt att den offentliga konsten har förlorat plats redan i de inledande paragraferna i utredningens föreslagna instruktion och att den omnämns som eget område först i paragraf 7 (s. 11–12). Detta är symptomatiskt för utredningens bristande förståelse för att den offentliga

konsten utgör ett särskilt område som är väsensskilt från den fria konsten. Redan i den föreslagna instruktionen har således den offentliga konstens särart, identitet och synlighet gått förlorad.

NM håller med utredningen om att *"Statens konstråds uppgift att beställa och förvärva offentlig konst för integrering och placering i samhällets gemensamma miljöer över hela landet, i nära dialog med aktörer över hela landet [inte är] överlappande med ArkDes eller Moderna Museets uppgifter."* (s. 52) En övergripande problematisk fråga är således att Statens konstråd inte är en museiverksamhet och att arbetssättet i grunden ser helt annorlunda ut än vad det gör i ett museum som Moderna Museet eller ArkDes. Samlingarna hanteras också på helt olika sätt.

Statens konstråds huvudsakliga syfte sedan 1937 är den konstnärliga gestaltningen av offentliga rum. Idag innebär detta arbete i de flesta fall mångåriga processer i samarbete med andra statliga myndigheter, regioner, kommuner och privata fastighetsägare – processer där konstnärer deltar i arbete tillsammans med ingenjörer, arkitekter och många andra yrkeskategorier under ledning av Statens konstråds projektledande curatorer med lång erfarenhet och omfattande specialistkompetens. Eftersom de konstnärliga projekten oftast är delar av större byggprojekt runt om i landet vars tidplaner och förändrade förutsättningar ligger bortom Statens konstråds kontroll kräver arbetet flexibilitet, agilitet och ofta snabba beslut som inom ramen för den lilla myndigheten med korta beslutsvägar är enkla att få till stånd. I en betydligt större myndighet riskerar beslut att ta längre tid vilket kan få negativa konsekvenser för resultatet: den konstnärliga gestaltningen. Utredningen pekar på riskerna med att förlora den platta organisation med snabba kontaktvägar vars flexibilitet är en förutsättning för Statens konstråds i förhållande till museerna annorlunda arbetssätt. Utredningen bedömer att fördelarna ändå överväger men tydliggör inte övertygande vad dessa fördelar skulle vara utöver de administrativa skalfördelarna. Myndigheterna har redan idag ett gott samarbete vad gäller den konst som placeras ut på statliga myndigheter. Utvecklingen av Skeppsholmen som en attraktiv plats kan också ske i samarbete med SFV och Stockholms stad oavsett myndigheternas organisationsform.

I kommittédirektiven för översynen av mindre myndigheters uppgifter och organisering framgår det att *"mindre myndigheter kan ha vissa fördelar jämfört med större myndigheter, såsom möjlighet till specialisering inom vissa områden, och mindre behov av samordning inom myndigheten."* (Dir. 2023:132 s. 3). Detta torde gälla Statens konstråd, en expertmyndighet som med en liten och högt specialiserad personalstyrka årligen visar på omfattande resultat. Utredningen pekar på risken att en organisationsförändring kan leda till att den specialkompetens som finns inom de befintliga kulturinstitutionerna går förlorad men utvecklar inte heller här konsekvenserna av om detta blir fallet.

Gestaltningen av offentliga rum handlar också om att ge konstnärer uppdrag och försörjningsmöjligheter. Att det är flera myndigheter som på olika sätt arbetar med konstnärer och ger konstnärer uppdrag gynnar konstnärerna och den maktkoncentration som en sammanslagning innebär riskerar att ytterst bli en förlust för Sveriges konstnärer.

Myndighetens instruktion och struktur

Det är viktigt att påpeka att en sammanslagning likväl skulle kunna vara möjlig: Statens konstråds gestaltning av de offentliga rummen liksom ArkDes uppdrag skulle kunna skapa en ny helhet tillsammans med Moderna Museet och en ny myndighet skulle kunna härbärgera såväl Moderna Museet som ArkDes och Statens konstråd på ett jämbördigt sätt. Men detta förutsätter en vision och en annan organisation än den utredningen föreslår – en organisation där ett "inordnande" inte, som det gör idag, förstås som ett "underställande".

Moderna Museet talar om att Statens konstråd och ArkDes nu kommer att "ligga under" Moderna Museet. Redan i språkbruket har förutsättningarna för en lyckad sammanslagning försvunnit. Den nya myndighetens namn bör därför inte heller vara detsamma som namnet i folkmun för Moderna Museet: Moderna.

Endast om de tre myndigheterna blir fristående avdelningar med bibehållen identitet och med bibehållna varumärken finns det goda förutsättningar för en sammanslagning. En instruktion bör således synliggöra alla de ingående avdelningarna redan i de inledande paragraferna. I framtiden, med en väl utarbetad vision, som i dagsläget saknas, skulle denna helhet mycket väl kunna se annorlunda ut. Men i ett inledande skede bör den nya myndigheten ledas av en överintendent som är neutral och inte direkt kommer från någon av de ingående avdelningarna. Det bör regleras att styrelsen har bred representation som företrädar avdelningarnas inriktning. Även de tre avdelningarna bör ledas med tidsbegränsade förordnanden (likt Scenkonstmuseets chef under paraplyet Musikverket – en myndighet som förstått vikten av bibehållna varumärken) då nytänkande och innovation är centralt även i dessa roller. Utredningens skrivning att de ingående enheterna/avdelningarna i ett första steg ska vara konstnärligt fristående (s. 89) lämnar utrymme för godtycke och att utredningen föreslår ett (1) anslag och inte tre (3) ger anledning till oro även om Statens konstråds anslag 4:2 för konstnärlig gestaltning (som dock aldrig uppräknas) verkar förbli intakt i förslaget.

Biblioteket

I utredningen anges på två ställen att ArkDes bibliotek kan integreras (s. 7 f.), alternativt samordnas (5.1.1., s. 67) med Moderna Museets och Nationalmuseums gemensamma resurs Konstbiblioteket. Emellertid framgår det inte av utredningens förslag vilka för- eller nackdelar en sådan integration eller sammanslagning kan innebära, inte heller vad som krävs för genomförandet.

Nationalmuseum har en robust forskningsinfrastruktur genom sin Forskningsavdelning med enheten Konstbiblioteket och arkiven. Konstbiblioteket som drivs gemensamt med Moderna Museet är ett av Nordens största specialbibliotek inom Konst, fotografi och design. Nationalmuseum är Konstbibliotekets huvudman, det vill säga har arbetsgivar-, drift- och lokalansvar. Samordningen med Moderna Museet sker genom Biblioteksrådet som sammanträder två gånger per år. Ekonomin regleras via kvartalsvis fakturering för Moderna Museets andel om 49%. Biblioteket utgör en viktig informationsresurs för museernas anställda men är även öppet för forskare, studenter och allmänheten. Biblioteket har öppet för externa besökare tre eftermiddagar i veckan.

Nationalmuseum kan se en infrastrukturell styrka och fördel i att samordna Konstbibliotekets verksamhet med ArkDes och att därmed utöka beståndet med ämnet arkitektur. Men en integration där boksamlingen flyttas från nuvarande lokaler kan inte ske med mindre än att Nationalmuseum erhåller såväl kort- som långsiktig resursförstärkning för dess genomförande. Det handlar om kostnader för själva flytten, hyra av magasinslokaler och anställning av en bibliotekarie för att hålla den delen av samlingen levande och tillgänglig.

Nationalmuseum har idag varken personalmässiga eller lokalmässiga förutsättningar att ta emot och tillgängliggöra ArkDes biblioteks fysiska bestånd.

ArkDes boksamling består av knappt 31 000 volymer, vilket motsvarar 934 hyllmeter. Konstbiblioteket har i sina nuvarande lokaler på Skeppsholmen ca 20 hyllmeter för tillväxt.

I fjärrmagasin finns ytterligare ca 120 hyllmeter för tillväxt. Nuvarande lokaler och magasin kan alltså endast härbärgera en mycket liten del av ArkDes boksamling.

Konstbiblioteket är framför allt ett forskningsbibliotek ämnat för museernas intendent, konservatorer och forskare men har ändå alltid haft begränsat öppethållande för allmänheten. Idag tar biblioteket emot externa besökare tre eftermiddagar per vecka. ArkDes har sedan etableringen i lokalerna på Skeppsholmen 1998 haft som ambition att hålla biblioteket öppet för alla. Man har tillåtit hemlån och har haft generösa öppettider för allmänheten. Av aktuell statistik från ArkDes 2024 framgår att man efter nyöppnandet den 26 september till och med 31 december hade 1002 besökare, vilket innebär ett ungefärligt årligt besöksantal om ca 3500 besökare. Vidare har ArkDes under 2024 haft 504 utlån. Under hela 2024 hade Nationalmuseum 490 externa besök och 1349 utlån varav 620 läsesalslån.

Mot bakgrund av ovanstående nulägesbeskrivning avstyrker Nationalmuseum således utredningens förslag gällande integration/samordning av biblioteken då konsekvenserna av en sådan behöver utredas särskilt med avseende på ekonomi, lokaler, bemanning och tillgänglighetsförande.

Ärendet har beslutats av Överintendent Patrick Amsellem och beretts tillsammans med administrativ chef Jenny Andersson. Den del av svaret som berör Konstbiblioteket har beretts av forskningschef Eva-Lena Bergström och enhetschef för Konstbiblioteket och arkiven Maria Sylvén.

Patrick Amsellem
Överintendent